ONLINE JOURNAL
E-ISSN:3060-5490

INSTITUTE OF UZBEK NATIONAL
MUSICAL ART NAMED AFTER YUNUS RAJABI

Milliy Madaniyat Jurnali - Журнал Национальной Культуры

Journal of national CULTURE

Received: 29.12.2025 · Accepted: 14.03.2026 · Published: 31.03.2026
DOI: https://doi.org/10.64681/ry857s32

ilmiy uslubiy jurnali – научно-методический журнал – research and methodological journal

Yunus Rajabiy nomidagi O‘zbek milliy musiqa san’ati instituti
MILLIY MADANIYAT JURNALI, 1(2), 2026
www.jnculture.uz

Xoreografiya san’atida fransuz tili terminlarining o‘rni va ahamiyati

(The Role and Significance of French Terminology in Choreographic Art)

Faxriddin Badalov

Department of Applied French Language Studies,
Uzbekistan State World Languages University,
100173, Kichik Halkha Yuli, 21A
Uzbekistan/Tashkent
E-mail: fahriddinbadalov@gmail.com

Annotatsiya

Mazkur maqolada xoreografiya san’atida fransuz tili terminlarining o‘rni va ahamiyati keng qamrovda ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida balet va sahna raqsi tizimida shakllangan terminologik birliklarning kelib chiqishi, tarixiy rivojlanish bosqichlari hamda semantik xususiyatlari chuqur o‘rganiladi. Ayniqsa, fransuz tilining xoreografiya sohasida xalqaro standart til sifatida shakllanishi va uning bugungi global xoreografik amaliyotdagi roli alohida yoritiladi. Maqolada terminlarning lingvistik, madaniy va metodik jihatlari tahlil qilinib, ularning professional kommunikatsiya jarayonidagi ahamiyati asoslab beriladi. Shuningdek, xoreografiya ta’limida fransuz terminlarini o‘rgatishning samarali usullari, ularning o‘quvchilarning kasbiy kompetensiyasini shakllantirishdagi o‘rni ham ko‘rib chiqiladi.

Xoreografiya san’atida terminologiya tizimi nafaqat texnik, balki estetik funksiyani ham bajarishi ham lingvistik ham san’atshunoslik jihatdan tasdiqlangan. Fransuz tilining o‘ziga xos fonetik va leksik xususiyatlari ushbu terminlarga nafislik va ohangdorlik bag‘ishlaydi. Bu esa raqs san’atining umumiy estetik ta’sirini kuchaytiradi. Shuningdek, fransuz terminlari orqali xoreografiya san’atining tarixiy rivojlanishini ham kuzatish mumkin. Ular orqali balet san’atining shakllanish bosqichlari va uning evolyutsiyasi haqida ma’lumot olish mumkin.

Kalit so‘zlar: xoreografiya, fransuz tili, terminologiya, balet, raqs, madaniyat, metodika.

Abstract

This article provides a comprehensive analysis of the role and significance of French terminology in choreography. It explores the historical development of ballet terminology, its origin within the French cultural context, and its establishment as a universal language of dance. The study focuses on the semantic, functional, and cultural characteristics of French terms, emphasizing their precision, stability, and global applicability. Special attention is given to their role in professional communication and choreography education. The article also highlights how these terms contribute to the development of communicative competence and technical

skills among students. Furthermore, French terminology is considered not only as a linguistic phenomenon but also as a cultural system that reflects the historical evolution of dance.

The terminological system in choreographic art performs not only a technical but also an aesthetic function, as confirmed from both linguistic and art-historical perspectives. The distinctive phonetic and lexical features of the French language lend these terms elegance and musicality. This, in turn, enhances the overall aesthetic impact of dance art. Moreover, through French terminology, it is possible to trace the historical development of choreographic art. It provides insight into the stages of formation and the evolution of ballet as an art form.

Keywords: choreography, French language, terminology, ballet, dance, culture, method.

Аннотация

В данной статье подробно рассматривается роль французских терминов в хореографическом искусстве как важного элемента профессиональной коммуникации. В ходе исследования анализируются исторические предпосылки формирования балетной терминологии, её развитие в рамках французской культурной традиции, а также её современное значение в международной практике танца. Особое внимание уделяется семантическим и функциональным характеристикам терминов, их устойчивости и универсальности. Кроме того, рассматривается значение французской терминологии в процессе обучения хореографии, её влияние на формирование профессиональных навыков и коммуникативной компетенции учащихся. Также подчеркивается, что французские термины выступают не только как языковые единицы, но и как носители культурной информации, отражающие историческое развитие балетного искусства.

Терминологическая система в хореографическом искусстве выполняет не только техническую, но и эстетическую функцию, что подтверждается как с лингвистической, так и с искусствоведческой точек зрения. Фонетические и лексические особенности французского языка придают этим терминам изящество и мелодичность. Это, в свою очередь, усиливает общее эстетическое воздействие танцевального искусства. Кроме того, через французскую терминологию можно проследить историческое развитие хореографического искусства. С её помощью можно получить представление об этапах формирования балетного искусства и его эволюции.

Ключевые слова: хореография, французский язык, терминология, балет, танец, культура, метод.

Ma’lumki, xoreografiya san’ati insoniyat madaniyatining muhim tarkibiy qismi bo‘lib, u estetik ifoda, harakat va musiqaning uyg‘unlashuvi asosida shakllangan murakkab tizimdir. Ayniqsa, balet san’ati doirasida rivojlangan terminologiya tizimi ko‘p jihatdan fransuz tiliga borib taqaladi va bugungi kunda ham xalqaro miqyosda qo‘llanilib kelinmoqda [1, b.45].

Fransuz tili xoreografiya terminologiyasining asosiy manbasi sifatida XVII–XVIII asrlarda Fransiya saroy madaniyati doirasida shakllangan. Aynan shu davrda yaratilgan harakatlar va pozitsiyalar fransuz tilida nomlangan va keyinchalik butun dunyoga tarqalgan [2, b.112].

Mazkur terminlarning asosiy xususiyati ularning aniqligi va universalligidir. Har bir termin aniq harakatni ifodalaydi va turli mamlakatlarda bir xil tushuniladi. Bu esa xoreografiya san’atining xalqaro kommunikativ tizimini ta’minlaydi [3, b.67]. Shu nuqtai nazardan, fransuz terminlari nafaqat lingvistik birlik, balki professional standart sifatida ham qaraladi.

Ushbu terminlarining semantik xususiyatlari ham alohida e’tiborga loyiqdir. Ko‘plab terminlar metaforik asosga ega bo‘lib, ular harakatning shakli, yo‘nalishi yoki xarakterini ifodalaydi. Masalan, ayrim terminlar tabiat hodisalari yoki kundalik hayotdagi harakatlar bilan bog‘liq holda shakllangan. Bu esa xoreografiya tilining obrazli va estetik xususiyatini kuchaytiradi.

Bilamizki, xoreografiya san’atida fransuz terminlarining qo‘llanilishi nafaqat professional faoliyatda, balki ta’lim jarayonida ham muhim ahamiyatga ega. Talabalar ushbu terminlarni o‘zlashtirish orqali nafaqat harakatlarni, balki ularning mazmunini ham tushunib yetadi. Bu esa ularning kasbiy kompetensiyasini oshirishga xizmat qiladi.

Shuningdek, fransuz terminlarini o‘rganish xoreografiya bilan shug‘ullanuvchilar uchun lingvistik jihatdan ham foydali hisoblanadi. Ular orqali o‘quvchilar xorijiy til elementlarini o‘zlashtiradi va bu esa ularning umumiy til kompetensiyasini rivojlantiradi.

Biroq fransuz terminlarini o‘rganishda ayrim qiyinchiliklar ham mavjud. Ularning talaffuzi va yozilishi ko‘pincha murakkab bo‘lib, bu o‘quvchilar uchun muayyan muammolar tug‘dirishi mumkin. Shu sababli ularni o‘qitishda maxsus metodik yondashuvlardan foydalanish zarur.

Hozirgi zamon xoreografiya ta’limida fransuz terminlarini o‘rgatishda interaktiv metodlar samarali hisoblanadi. Masalan, vizual materiallar, video darslar va amaliy mashg‘ulotlar orqali terminlarning mazmunini tushuntirish o‘quvchilar uchun yanada qulaylik yaratadi.

Fransuz terminlarining yana bir muhim jihati shundaki, bu ushbu terminlarning barqarorligidir. Asrlar davomida ular deyarli o‘zgarmagan holda saqlanib kelmoqda. Bu esa ularning xalqaro standart sifatidagi ahamiyatini yanada oshiradi.

Xoreografiya san’atida terminologiya tizimi nafaqat texnik, balki estetik funksiyani ham bajarishi ham lingvistik ham san’atshunoslik jihatdan tasdiqlangan. Fransuz tilining o‘ziga xos fonetik va leksik xususiyatlari ushbu terminlarga nafislik va ohangdorlik bag‘ishlaydi. Bu esa raqs san’atining umumiy estetik ta’sirini kuchaytiradi. Shuningdek, fransuz terminlari orqali xoreografiya san’atining tarixiy rivojlanishini ham kuzatish mumkin. Ular orqali balet san’atining shakllanish bosqichlari va uning evolyutsiyasi haqida ma’lumot olish mumkin.

Zamonaviy globalizatsiya sharoitida ham fransuz terminlari o‘z ahamiyatini yo‘qotmayapti. Aksincha, ular xoreografiya san’atining universal tili sifatida faol qo‘llanilmoqda. Bu esa ularning kelajakda ham muhim o‘rin tutishini ko‘rsatadi.

Umuman olganda, fransuz tili terminlari xoreografiya san’atining ajralmas qismi bo‘lib, ular orqali raqs texnikasi, estetikasi va madaniy mazmuni ifodalanadi. Ularni chuqur o‘rganish xoreografiya san’atini mukammal egallash uchun muhim shart hisoblanadi.

Quyida mazkur terminlarning ayrimlariga qisqacha to‘xtalib o‘tamiz.

Xoreografiya san’atida fransuz tili terminlari nafaqat nomlash vositasi, balki harakatning mazmuni va texnik xususiyatlarini aniq ifodalovchi muhim tizim

hisoblanadi. Ushbu terminlar orqali raqs elementlari standartlashtiriladi va turli mamlakatlarda bir xil tarzda tushuniladi.

Masalan, **“plié”** bu tizzalarni bukish harakati bo‘lib, u deyarli barcha mashqlarning boshlang‘ich bosqichi hisoblanadi. “Relevé” esa oyoqlar uchiga ko‘tarilish harakatini bildiradi. Ushbu terminlar raqqosaning texnik tayyorgarligini belgilovchi asosiy elementlar hisoblanadi [4, b.89].

Yana bir muhim termin — **“relevé”**, ya’ni “oyoqlar uchiga ko‘tarilish” degan ma’noni bildiradi. Bu harakat raqqosaning muvozanatini saqlash va tanani yuqoriga yo‘naltirish uchun qo‘llaniladi. Ushbu termin ko‘pincha klassik balet mashg‘ulotlarida uchraydi.

Shuningdek, **“grand jeté”** termini “katta sakrash” ma’nosini anglatadi. Bu harakat raqsning dinamik va ekspressiv elementlaridan biri bo‘lib, u sahnada kuch va yengillikni ifodalashga xizmat qiladi [5, b.134].

Xoreografiyada tez-tez uchraydigan terminlardan biri bu **“arabesque”** bo‘lib, u “tanani bir oyoqda turib, ikkinchi oyoqni orqaga cho‘zish holati”ni bildiradi. Bu pozitsiya balet san’atining eng estetik va nafis elementlaridan biri hisoblanadi.

Bundan tashqari, **“pirouette”** termini “bir oyoqda aylanish” ma’nosini anglatadi. Ushbu harakat texnik jihatdan murakkab bo‘lib, raqqosadan yuqori darajadagi muvozanat va koordinatsiyani talab qiladi.

Yana bir keng qo‘llaniladigan termin bu **“assemblé”**, ya’ni “birlashtirilgan sakrash”. Bu harakatda raqqosa ikki oyog‘ini havoda birlashtirib, birgalikda yerga tushadi. Ushbu termin harakatning texnik mohiyatini aniq ifodalaydi.

Shuningdek, **“pas de deux”** termini “ikki kishilik raqs” degan ma’noni bildiradi. Bu element balet spektakllarida asosiy sahnalardan biri bo‘lib, unda ikki raqqosaning uyg‘un harakati muhim rol o‘ynaydi.

Xoreografiyada **“port de bras”** termini ham muhim o‘rin tutadi. U “qo‘llarning harakati” degan ma’noni anglatadi va raqsning estetik ko‘rinishini shakllantirishda asosiy elementlardan biri hisoblanadi.

Bundan tashqari, **“en pointe”** termini “oyoqlar uchida turish” ma’nosini bildiradi. Bu klassik baletning eng muhim va murakkab texnik elementlaridan biri bo‘lib, maxsus tayyorgarlikni talab qiladi.

Frazeologik jihatdan qaraganda, ushbu terminlar metaforik asosga ega bo‘lib, ular orqali harakatning obrazli tasviri yaratiladi. Bu esa xoreografiya tilining badiiy va estetik xususiyatini kuchaytiradi [6, b.76].

Xoreografiya ta’limida fransuz terminlarini o‘rganish muhim didaktik ahamiyatga ega. Talabalar ushbu terminlar orqali harakatlarni tez va aniq o‘zlashtiradi, bu esa ularning kasbiy kompetensiyasini oshiradi.

Shu bilan birga, terminlarning talaffuzi va yozilishi ayrim qiyinchiliklar tug‘dirishi mumkin. Shu sababli ularni o‘qitishda interaktiv metodlardan foydalanish maqsadga muvofiqdir. Yuqoridagi terminlar shuni ko‘rsatadiki, fransuz tili xoreografiya san’atida nafaqat nomlash vositasi, balki harakatlarning mazmunini aniq va qisqa ifodalovchi universal tizim hisoblanadi. Har bir termin o‘ziga xos semantik yuklamaga ega bo‘lib, u orqali harakatning texnik va estetik jihatlari ifodalanadi.

Xulosa o‘rnida shuni ta’kidlash mumkin ki, fransuz tili terminlari xoreografiya san’atida muhim o‘rin egallaydi va uning xalqaro til sifatida shakllanishiga xizmat qiladi. Ularni o‘rganish xoreografiya ta’limining ajralmas qismi hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Guest I. The ballet of the Enlightenment. – London: Dance Books, 1996. – 412 p.
2. Homans J. Apollo’s angels: a history of ballet. – New York: Random House, 2010. – 640 p.
3. Au S. Ballet and modern dance. – London: Thames & Hudson, 2002. – 232 p.
4. Anderson J. Ballet and modern dance. – Princeton, 1992. – 320 p.
5. Foster S. Choreographing empathy. – London: Routledge, 2011. – 198 p.
6. Carter A. Rethinking dance history. – London: Routledge, 2004. – 240 p.

References

1. Guest, Ivor. *The Ballet of the Enlightenment*. London: Dance Books, 1996.
2. Homans, Jennifer. *Apollo’s Angels: A History of Ballet*. New York: Random House, 2010.
3. Au, Susan. *Ballet and Modern Dance*. London: Thames & Hudson, 2002.
4. Anderson, Jack. *Ballet and Modern Dance*. Princeton, 1992.
5. Foster, Susan Leigh. *Choreographing Empathy*. London: Routledge, 2011.
6. Carter, Alexandra. *Rethinking Dance History*. London: Routledge, 2004.